

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).*

*Спеціальність – 281.*

*Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 11.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.11.4>**

**УДК 351:004(477)**

*О. Ю. Бобровська,*

*д. держ. упр., професор, професор кафедри економіки та економічної безпеки, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>*

*О. І. Бобровський,*

*доктор філософії з публічного управління та адміністрування, докторант кафедри публічного управління та митного адміністрування,*

*Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7395-7477>*

## **ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: НЕВИКОРИСТАНІ МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ЗАСТОСУВАННЯ**

*O. Bobrovska,*

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the  
Department of Economics and Social and Economic Security,*

*University of Customs and Finance*

*O. Bobrovskiy,*

*PhD in Public Management and Administration, Doctoral student Professor of the*

*Department of Public Management and Custom Administration,*

*University of Customs and Finance*

## **THE INFORMATION ENVIRONMENT OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM: UNUSED OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT AND APPLICATION**

*У статті наведені результати дослідження однієї зі складних форм існування інформації, що використовується в системі державного управління, – інформаційного середовища, в якому створюється підґрунтя, зосереджуються і розкриваються види і зміст інформації про функціонування суспільства, методи, технології і процеси інформатизації. Зазначено, що розвиток інформаційного середовища державного управління в необхідних напрямках залежить від цілеспрямованого розвитку його складових компонентів, об'єднаних в окремі блоки, які мають чітко окреслені параметри, характеристики і відповідно побудовані інформаційні системи різних сфер діяльності, які мають багато невикористаних резервів. Заходи щодо їх застосування не мають комплексного системного характеру і не охоплюють елементи всіх складників інформаційного середовища, яке здатне створювати відповідні умови для подальшого удосконалення і розвитку інформаційної системи національної економіки. Показано, що цей складний об'єкт має певну структуру джерел наповнення, характеристику їх видів, змісту, схем формування і параметри плину. Але вони використовуються за відсутності внутрішнього регулювання та ідентифікації з процесами державного управління, в яких застосовується інформація. Доведено, що упорядковане й організаційне визначення інформаційного середовища системи державного управління є дієвим інструментом підвищення його якості та ефективності. Наведено перелік засобів, умов і завдань удосконалення системи інформаційного середовища держави, здатних суттєво підвищити його спрямованість і можливості як дієвого уніфікованого інструменту органів виконавчої влади всіх рівнів, оперативно і якісно задовольняючи всі їхні інформаційні потреби. Уточнено зміст поняття «інформаційне середовище системи державного управління» і склад заходів щодо його удосконалення і використання. Запропоновано перелік кроків зі створення загальнодержавних цілеспрямованих інформаційних потоків для формування блоків інформаційного середовища діяльності органів виконавчої влади як базової основи інформатизації країни, своєчасного генерування нових знань і методів управління й імплементації їх в інноваційні складники державного управління.*

*The article presents the results of a study of one of the complex forms of existence of information used in the state administration system - the information environment, in which the foundation is created, the types and content of information about the functioning of society, methods, technologies and processes of informatization are*

*concentrated and revealed. It is noted that the development of the information environment of state administration in the necessary directions depends on the purposeful development of its constituent components, united into separate blocks, which have clearly defined parameters, characteristics and accordingly built information systems of various spheres of activity, which have many unused reserves. Measures regarding their application do not have a comprehensive systemic nature and do not cover the elements of all components of the information environment, which is capable of creating appropriate conditions for further improvement and development of the information system of the national economy. It is shown that this complex object has a certain structure of filling sources, characteristics of their types, content, formation schemes and flow parameters. But they are used in the absence of internal regulation and identification with public administration processes in which information is used. It has been proven that the orderly and organizational definition of the information environment of the state administration system is an effective tool for improving its quality and efficiency. A list of means, conditions and tasks for improving the system of the information environment of the state, capable of significantly increasing its direction and capabilities as an effective unified tool of executive power bodies of all levels, promptly and qualitatively satisfying all their information needs, is given. The content of the concept of "information environment of the public administration system" and the composition of measures for its improvement and use have been clarified. A list of steps to create state-wide purposeful information flows for the formation of blocks of the information environment of the executive power bodies as a basic basis for informatization of the country, timely generation of new knowledge and management methods and their implementation in innovative components of state administration is proposed.*

**Ключові слова:** державне управління, органи виконавчої влади, інформація, інформаційний простір, інформаційне середовище, джерела формування, інформаційні блоки, інформаційні системи, інформаційні процеси загальнодержавного значення, кроки побудови інформаційного середовища, можливості, ефективне використання.

**Keywords:** state administration, bodies of executive power, information, information space, information environment, sources of formation, information blocks, information systems, information processes of national importance, steps of building an information environment, opportunities, effective use.

**Постановка проблеми.** Розвиток будь-яких соціально-економічних процесів країни суттєво залежить від ефективності діяльності органів виконавчої влади і їх здатності застосовувати сучасні інструменти управління, в т. ч. інструментарій інформації про стан суспільного життя в державі і раціональність використання всіх видів ресурсів.

Динамічний рух процесів життєдіяльності країни залежить від здатності влади передбачати її майбутнє, не копіюючи повністю чужий досвід, навіть високорозвинутих країн. В Україні інформаційне забезпечення діяльності органів виконавчої влади попри наявність великої кількості нормативно-законодавчих актів, наукових джерел, методичних матеріалів та іншого інформаційно-аналітичного забезпечення залишається недостатньо визначеною і розпорошеною. Технологія розробки й ухвалення багатьох управлінських рішень у процедурах застосування підходів до створення нових організаційних структур органів виконавчої влади, їх вибору, кількості ключових виконавців і їх базових компетенцій поки є недостатньо зрозумілою. Бракує і процесів досягнення сучасного рівня інформаційних технологій, побудованих на системній інтеграції новітніх знань з управління. Існує нагальна потреба формування потужного якісного інформаційного середовища, яке б розкривало сутність технологій державного управління, зорієнтовувало на створення економіки знань і глибоке розуміння можливостей наявних наукових джерел для розвитку держави в умовах кризи. Воно повинно слугувати покращенню стану інформаційних процесів і зниженню їх інерційності стосовно удосконалення результатів державного управління, забезпеченню влади вичерпною, всеохопною інформацією і новітніми технологіями управління. Необхідними є дослідження питань, які матимуть позитивний вплив на стан явищ і процесів, пов'язаних з інформацією та її похідними, забезпечать їх взаємодію в середовищі і сферах існування влади, які залежно від контенту могли б змінювати і підвищувати результативність влади. Пошук відповідей на ці питання і став основою для проведення дослідження.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* До проблеми якості інформаційного забезпечення державного управління з метою підвищення його ефективності в Україні звертаються багато українських вчених. Питання інформаційного забезпечення органів державного управління в Україні розглядалися у працях А. Блинова, А. Черноіваненко, З. Гбур, Л. Набока, О. Нікітенко, М. Дурман, І. Тохтарова, К. Лазарева, В. Цимбалюк, В. Гриценко, Л. Галаган та ін. Поняття «інформаційний простір» та «інформаційне середовище» розглядаються в працях В. Дрешпака, М. Каткова, К. Калюжного, А. Манойла, О. Селезньова, А. Семенова, О. Солдатенка, Н. Яруліної та ін. [4; 5; 6].

В наукових дослідженнях підкреслюється, що інформація – це цінний нематеріальний ресурс держави, який відображає різні аспекти суспільного життя і здатність людей до їх визначеності і сприйняття, технологій творення, розуміння форм подання, використання під час виконання функцій управління та інших аспектів для підвищення їх впливу на ефективність діяльності. Розглядається використання широкомасштабної інформатизації і пропонується її мережева побудова. Водночас під час дослідження питань інформатизації не приділяється достатньо уваги створенню раціонального спільно використовуваного інформаційного середовища ні в цілому в країні, ні в окремих галузях. Створення нових інформаційних систем не пов'язується зі станом і можливостями оновлення інформаційного середовища. Інформаційні процеси розвиваються односторонньо і безсистемно. Інструментальне забезпечення інформатизації використовується недостатньо ефективно. Причиною є недостатня увага органів виконавчої влади до інформатизації у власному середовищі і пов'язаності його з керованими системами і розвитком інформатизації всього народногосподарського комплексу країни.

Множинність і багатоаспектність питань, які повинні бути розглянуті і вирішені в процесах інформатизації, а також формування інформаційного середовища органів виконавчої влади потребує постійної уваги і певного

контролю, які повинні вирішуватись системно на основі обґрунтованих методологічних засад з урахуванням сучасних досягнень у цьому напрямі, що, безумовно, надасть нові імпульси розвитку інформатизації країни.

**Постановка завдання:** дослідити процеси і чинники впливу на формування інформаційного середовища діяльності органів виконавчої влади з метою здобуття доказів необхідності його посилення, активізації розвитку і визначення методологічного підходу до його модернізаційного удосконалення.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Інформація як результат відображення фактів і всіх аспектів суспільного життя давно використовується в суспільстві. Вона стала духовною субстанцією життя людей і соціуму. Поняття «інформація», «інформатизація» набули широкого застосування в різних галузях знань і суспільної діяльності, дослідженнях технологій, процесів і механізмів управління, соціальних та інших видах комунікативних відносин суб'єктів господарювання. Інформація стала базовим складовим елементом похідних понять «інформаційний простір», «інформаційне середовище» «інформаційні комунікативні відносини». Їх створення, ознаки і прояв досліджуються, уточнюються і доповнюються. Застосування цих понять у різних сферах життєдіяльності суспільства підтверджується постійним підвищенням ролі, важливості інформаційного ресурсу. Але далеко не всі можливі способи його практичного застосування опановані, що активізує продовження дослідження інформаційного ресурсу як чинника підвищення продуктивності багатьох галузей суспільної діяльності.

Особливу роль інформація та її похідні відіграють у процесах формування і здійснення державного управління, що зазначено у ст. 34 Конституції України [1]. У змісті багатьох актів управління державою і в наукових дослідженнях при пізнанні процесів інформаційного середовища, існування і здійснення функцій органів влади, стратегування і прогнозування дійсності в майбутньому ширшим стає вживання змісту терміна «інформатизація». Його трактують як сукупність інформації і способи її представлення у взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних,

соціально-економічних, науково-технічних, виробничих та інших процесів людської діяльності, які об'єднують її в інформаційні системи, мережі і ресурси шляхом застосування комп'ютерної техніки. Однак хоч інформатизація і стала невіддільним атрибутом суспільного життя, досі залишається низка проблемних питань стосовно її ефективного використання і підвищення впливу на результати діяльності, застосовуваних її систем. Причини такого стану в різних галузях діяльності різні. Для їх визначення необхідні окремі цілеспрямовані дослідження з чітко поставленими цілями й очікуваними результатами. Творення, поширення, використання, накопичення і зберігання інформації на сучасному етапі здійснюється в усіх сферах діяльності. Збільшення обсягів інформації змінює умови формування процесів життєдіяльності, розширює суб'єкт-об'єктні відносини та інформаційну взаємодію в системі господарювання. Проте ці процеси не завжди мають однозначний позитивний вплив. Інформація може бути зайвою, суперечливою, неякісною, некорисною, обтяжливою і навіть небезпечною. Тому необхідно щоб кожна сфера її використання була оптимальною, а за умови зміни чи доповнення здійснювались коригуючі заходи щодо її удосконалення. Це потребує чіткого змісту складників і умов формування об'єктивно існуючих похідних понять прояву явища інформатизації – «інформаційний простір» і «інформаційне середовище».

Абстрактне поняття «простір» в енциклопедичному словнику з державного управління характеризується такими властивостями, як структурованість, співіснування і взаємодія елементів в усіх матеріальних системах [3, с. 595]. В межах інформаційного простору, який охоплює сфери суспільної діяльності, створюється інформаційне середовище кожної галузі – окремі інформаційно обмежені частини, які характеризують і створюють інформаційні оточення спільної взаємодії її внутрішніх частин, зв'язки і взаємовідносини, поширюють і впливають на їх внутрішні процеси, механізми діяльності й умови розвитку.

Інформаційне середовище визначається як «сукупність технічних і

програмних засобів збереження, обробки і передачі інформації, а також політичних, економічних і культурних умов реалізації процесів інформатизації. Результатом розгортання процесу інформатизації, власне, і створюється інформатизаційне середовище» [3, с. 296].

Водночас в сучасних умовах інформатизації суспільства, її різновиди і процеси швидко змінюються і потребують глибокого розуміння інформаційного середовища, його складників, процесів, мереж, засобів отримання, обробки, використання і збереження інформації та інших характеристик, які формують цілісність цього явища життєдіяльності людей в усіх сферах, що дозволяють визначати його вплив і роль в інформаційному забезпеченні галузей, сприяти їх стійкості, динамічному розвитку і формуванню безпечного інформаційного оточення та інфраструктури. Цей висновок насамперед стосується галузей, для яких інформація є одним із головних ресурсів. В їх складі першою слід виділити галузь державного управління, яка за призначенням, значущістю дій і впливовістю на стан країни займає провідне місце в забезпеченні інтересів держави. Цим обумовлюється доцільність розгляду інформаційного середовища і його дослідження як чинника, що здатен підтримувати й підвищувати можливості державного управління.

Види, склад і зміст інформації, яка є головним ресурсом інформаційного середовища, починають формуватись одночасно з побудовою системи державного управління, стають необхідною складовою частиною процесів державотворення, побудови процесів задоволення суспільних інтересів. Процеси формування і кроки побудови інформаційного середовища повинні мати чіткий зміст, спрямованість, визначені місця і ланцюги формування. Необхідне уявлення про розподіл і плин інформації для її безпосереднього використання. Вона повинна класифікуватись за належністю до напрямів застосування, цілей їх плину, часом та іншими ознаками. Дотримання цих умов сформує потоки інформації, яка гармонійно увіллється в інформаційне середовище і забезпечить гнучкістю її елементи.

Урахування вищезазначеного й узагальнення наявних неоднозначних визначень і підходів до змісту цього поняття та відсутність пропозицій щодо його застосування в практичній діяльності дозволили сформулювати таке визначення: *інформаційне середовище системи державного управління являє собою змістовно окреслений суб'єктно-об'єктний і організаційно визначений склад створюваної предметної і перероблюваної інформації для застосування в системі державного управління, визначення її численних різновидів і їх змісту, схем пошуку, обробки й накопичення, спеціальних методів, технологій, технічних засобів і процесів інтеграційного поєднання і використання інформації загальнодержавного призначення, що відображає життя народу країни і закономірності її розвитку.*

Нині інформатизація суспільної діяльності, здійснювана в Україні, не зачіпає питання регульованого створення інформаційного простору та інформаційного середовища. Вони формуються стихійно і не розглядаються як чинники впливу на підвищення інформаційного потенціалу влади та укріплення інформаційного ресурсу держави.

Операційні дії з підготовки й використання процесів інформатизації здійснюються згідно із законами України «Про інформацію» (1992), «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Про національну програму інформатизації» (2022), «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998), розпорядженнями Кабінету Міністрів України щодо затвердження Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні (2016), Концепції розвитку електронного урядування в Україні (2017), Планами заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні (2018), Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. та плану заходів щодо її реалізації (2018), Планом заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019–2020 рр. (2019), постановою Верховної Ради України «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2022–2024 роки» (2022) та інших законодавчих документів. Вони представлені окремими

програмами інформатизації різних галузей і пріоритетних напрямів дій. Їх важливість викликає повагу через масштабне охоплення країни процесами інформатизації. Важливими у складі інформатизації стали побудовані системи інформатизації, оцінювання видів, стану і обсягів ресурсів країни – уточнення земельного і водного кадастрів та геоінформаційних систем про інші природні ресурси країни, державних реєстрів нормативно-правових актів, державних стандартів у різних галузях, систем безпеки, баз даних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт та багато інших. Існує мережа вебсайтів (вебпорталів) органів виконавчої влади та офіційних вебресурсів, що пов'язані з оприлюдненням результатів діяльності органів виконавчої влади (Верховної Ради України, Рахункової палати, Пенсійного фонду тощо), довідкові і функціональні системи архівного та іншого призначення. Створено єдині портали цифрових сервісів (Єдиної державної електронної бази з питань освіти, Єдиний портал державних послуг «Дія» тощо). Але інформаційні мережі, хоч і будуються з використанням сучасного технологічного інструментарію координуються і розвиваються локально. Має місце використання стандартних типових підходів для їх організаційного, технічного, апаратного й комп'ютерного забезпечення. При масштабності дій щодо інформатизації країни і численній кількості інформатизаційних систем різної галузевої належності такий стан не можна вважати позитивним для розвитку інформатизаційного простору держави й інформатизаційного середовища. Адже не всі інформатизаційні системи сфокусовані на підвищенні цінності інформації загалом для держави та її безпосереднього використання в діяльності органів виконавчої влади. Поки вони не являють собою певним чином організовану інформацію із сукупності даних з функціонування і розвитку країни, яка являла б собою системний інформаційний базис та інформаційне середовище діяльності усіх рівнів і гілок органів виконавчої влади. Тому проблемне питання визначення і окреслення інформаційних меж, схем і процесів побудови інформаційного середовища системи державного управління потребує свого вирішення.

При формуванні інформаційного середовища системи державного управління у складі його першоджерел появи інформації за напрямками її призначення в системі інформаційного забезпечення функцій і завдань управління доцільно розглянути її складники (таблиця 1). Вони фіксуються в головних державних документах, формуються першими особами і структурами органів виконавчої влади, а їх правовий статус визначається Конституцією України і указами Президента України при їх призначенні.

Перелік і зміст документів державного управління, які генерують, організують і цілеспрямовують зміст і особливості праці в системі державного управління наведені у таблиці. Державна праця має випереджально-організуючий суспільний характер. Її діям притаманна системність, послідовність, виваженість, взаємозв'язок, взаємопідрядність, збалансованість і інтегрований підхід до вирішення проблем суспільного розвитку. Вона враховує наявні фактори впливу, і такі, що неочікувано виникають, стратегічну спрямованість відповідних потреб громадян і суспільства і недопущеність політичного впливу. При її виконанні необхідне дотримання законів і нормативно-правових актів, суттєві сталі повторювані і необхідні зв'язки між складниками системи держави, суб'єктні права і обов'язки учасників управлінської діяльності. Результати праці в системі державного управління трансформуються в конкретну діяльність для досягнення визначеної мети – створення гарантованої реалізації прав і свобод громадян, спрямованих на задоволення їх потреб відповідно до принципів соціальної держави.

**Таблиця 1. Основні джерела інституцій органів влади, які створюють і акумулюють першоджерела інформації для інформаційного середовища системи державного управління**

Документи носіїв інформації	Перелік джерел і інституцій								
	Конституція України	Президент України	Верховна Рада України	КМУ	Обласна рада	ОДА	Районні ради	Районні державні адміністрації	Інші розробники керівних документів
Перелік функцій державної влади (зміст, призначення)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Розподіл та опис державних функцій органів влади і повноважень щодо їх вирішення в законах державотворення і функціонування країни	+	+	+	-	-	-	-	-	-
Створення самостійних структур органів виконавчої влади, їх призначення і статус	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Кількісна структура органів влади відповідних рівнів	-	-	+	+	+	+	+	+	-
Посадова професійна структура органів влади, їх повноваження і обов'язки	-	-	-	+	+	+	+	+	+
Зміст виконуваних державних функцій і завдань, обов'язки виконавців, груп і посад для їх забезпечення	-	-	-	-	+	+	+	+	+
Формування кадрового складу виконавців, згідно з визначеними посадами	-	-	-	-	+	+	+	+	+
Завдання органів виконавчої влади та їх розподіл за функціями				+	+	+	+	+	+
Політики, програми, стратегії і плани діяльності розвитку країни та її територій		+	+	+	+	+	+	+	+
Контроль, оцінювання, регулювання і підтримка здійснення стратегії і планів діяльності розвитку країни та її територій		+	+	+	+	+	+	+	+

*Джерело: складено автором*

Завдання у системі державного управління виконують організаційні структури центральних органів виконавчої влади, затверджені Президентом України. На час проведення дослідження в Україні нараховувалось 19 міністерств, 25 служб, 15 агентств, 4 інспекції, 11 ЦОВВ зі спеціальним статусом, 3 колегіальні органи, 5 інших ЦОВВ та 27 місцевих органів влади [7]. Принцип і зміст діяльності цих структур затверджується відповідними положеннями. В організаційних структурах органів влади держави встановлюється професійно-кваліфікаційний склад виконавців за певними рівнями, категоріями і рангами державних службовців.

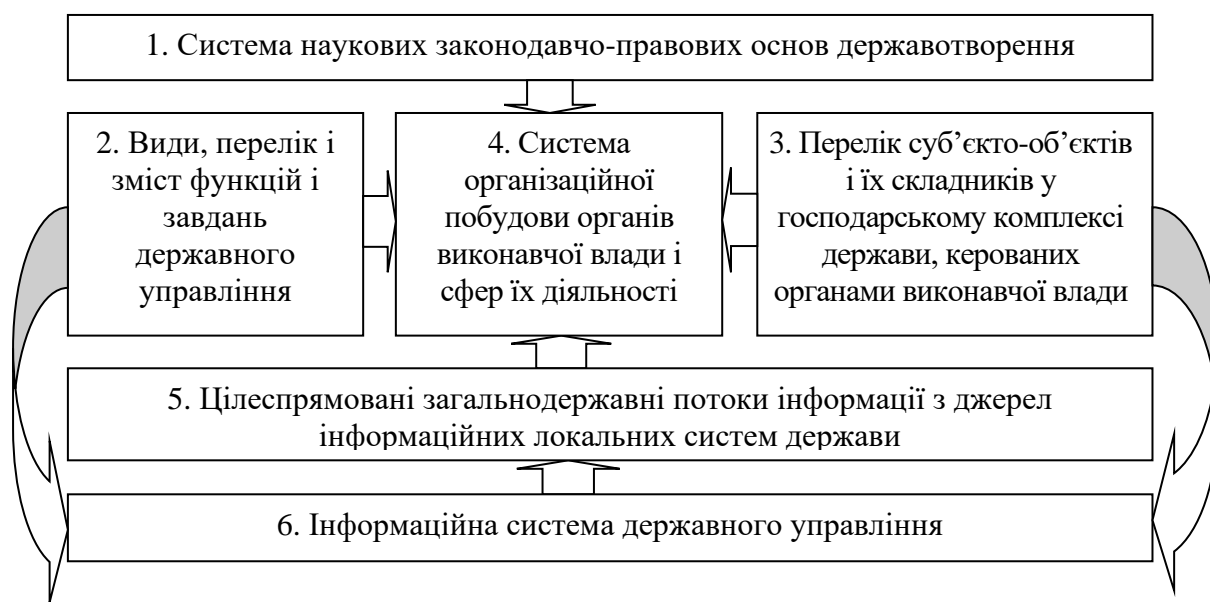
З 1999 р. по 2011 р. посадові обов'язки визначались згідно з Довідником типових професійних характеристик посад державних службовців (наказ Головного управління держслужби України № 65 від 01.09.1999). З жовтня 2014 р. є центральним органом виконавчої влади Національне агентство України з питань державної служби (НАДС). Його головним завданням є участь у формуванні державної політики та забезпеченні нормативно-правового регулювання у сфері державної служби. До липня 2017 р. (наказ НАДС № 147 від 11.07.2017) посадові обов'язки визначалися згідно з Довідником типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців (наказ НАДС № 11 від 13.09.2011). Надалі професійно-кваліфікаційні характеристики у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування були визначені в Типових професійно-кваліфікаційних характеристиках посадових осіб місцевого самоврядування (наказ НАДС від 07.11.2019 № 203) та в ряді нормативно-правових актів (законів України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування» та інших). Дані цих документів використовується при розробці Положень про структурні підрозділи органів влади в частині прав і обов'язків їх керівників і посадових інструкцій головних і провідних спеціалістів, під час контролю за правильністю виконання завдань фахівцями відповідно до спеціальності і кваліфікації та іншими питаннями організації діяльності державних службовців. Однак у переліку обов'язків державних

службовців майже всіх рівнів, рангів, посад, категорій відсутні вимоги до їх інформаційної обізнаності. В їх посадових обов'язках питання вирішення завдань, пов'язаних з інформатизацією, і володіння ними спеціальними інформаційними навичками не відображені.

Головною особливістю численних трансформацій у напрямках, сферах і видах суспільної діяльності є необхідність швидкого адаптування до змін безпосередньо органів влади з визначенням їх подальших можливостей впливу на досягнення цілей діяльності керованих систем. Однак в самій системі державного управління продовжується застосування застарілих підходів (часта змін керівництва і назв структурних підрозділів, їх необґрунтована поява, структурна перебудова і розподіл функцій без змін і оновлення змісту завдань, методів виконання, незмінюваності технологій вирішення цих питань тощо). Моделі інформаційних процесів удосконалюються стихійно і не вирішують питання оптимізації організаційного устрою органів влади, вони ж повинні виконуватись із застосуванням інтегрованих наукових, теоретичних, методологічних і евристичних знань, узагальнених наукових положень, зафіксованих у працях філософів, політиків, юристів, економістів, соціологів, екологів та представників інших наук [2]. Державні службовці повинні знати основи державного управління, економіки, фінансів, кредиту, ринку праці, права, форми і методів роботи, правила ділового етикету, правила і норми охорони праці, зміст соціально-економічних та інших процесів і всіх видів захисту інформації. Синтез перерахованих знань створює інтелектуальний складник процесів управління державою і потребує після постійного глибокого аналізу більшої підтримки і всебічного інформаційного забезпечення відповідно до змін у суспільстві, внутрішньому середовищі держави. Їх якість і вміст можуть суттєво змінювати ідентичність процесів управління станом і потребами керованих систем, що визначає роль, значущість і ступінь необхідності уваги до формування оновлених процесів і їх раціонального впровадження.

В системі державного управління робота з інформацією потребує вміння

її оцінювання з точки зору корисності для забезпечення загальнонаціональних інформаційних потреб. Зайва, поверхова і неякісна інформація знижує результати ухвалюваних рішень і навіть може призвести до певної шкоди. Це пояснює важливість забезпечення й інформаційного унормування діяльності органів влади. Інформація, що використовується, повинна бути своєчасно відображеною, повною, із чітко виділеною сутністю, повноцінним змістом, перевіреною на безпечність в усіх сферах застосування. Для вбудування в інформаційне середовище органів виконавчої влади інформації продуктивного призначення вона повинна бути предметно окреслена, розмежована і водночас інтегрована в процеси і напрями її майбутнього застосування. Це потребує чіткого розуміння архітектури інформаційного середовища системи державного управління, її побудови, визначення умов її використання і систематичного удосконалення можливостей її розгортання і подальшого розвитку. Сукупність інтегрованих блоків інформаційного середовища, що охоплює джерела формованої інформації для органів виконавчої влади, створює й акумулює інформацію державного управління, наведена на рис. 1.



**Рис. 1. Основні внутрішні блоки і компоненти інформаційного середовища системи державного управління**

*Джерело: складено автором*

Зміст укрупнених внутрішніх блоків і компонентів інформаційного середовища держави (див. рисунок) зводиться до такого:

– в першому блоці акумулюється вичерпна інформація згідно з чинним законодавством країни і науковими основами становлення державотворення і функціонування держави як особливого інституту суспільства з її характеристиками, що розкриваються в законодавстві країни, повноваженнях і відповідальності органів влади, та інша інформація, яка відображає зміст, призначення і роль органів виконавчої влади у формуванні і забезпеченні процесів суспільного розвитку;

– другий блок вміщує концентровану інформацію про конкретні види і зміст функцій і завдань державного управління, повноваження і відповідальність органів його здійснення, умови і методи розробки і виконання, вплив і підтримку позитивних результатів виконання функцій і завдань органів виконавчої влади на діяльність керованих систем і їх складників;

– у третьому блоці формується й утримується інформація про склад народногосподарського комплексу країни, сфери адміністративно-територіального поділу, ресурси і галузі, суб'єкто-об'єкти господарювання різних видів власності, вироблену продукцію, послуги та інші матеріальні й соціальні результати функціонування суспільства за прийнятими для їх оцінювання показниками і характеристиками;

– четвертий блок містить інформацію про структуру органів виконавчої влади, напрями їх діяльності, спрямованість, формування, взаємодію, взаємозв'язки і зміст результатів. Цей блок формує соціальні нематеріальні ресурси країни використовувані при проектуванні всіх видів функціональної діяльності і процесів розвитку суспільства;

– п'ятий блок складається з усіх інформаційних систем держави, мережі їх безперервних інформаційних потоків, які мають загальнодержавне призначення і привносять її у склад інформаційного середовища держави з

усіх локальних систем країни. Блок охоплює дані про всі адміністративно-територіальні одиниці, що створюють єдність територіально-адміністративного державного устрою;

– шостий блок являє собою інформаційне середовище діяльності системи державного управління, в якому концентруються результати загальнодержавних інформаційних процесів, що розкривають стан і рівень розвитку управління країною, організаційні блоки і процеси, механізми реалізації і відповідні структури виконавців. Інформація системи державного управління об'єктивується відповідними інформаційними масштабами даних, забезпечується інформаційними технологіями вищого інноваційного рівня, апаратним технічними оснащенням, відповідними програмами, моделями та іншими засобами.

Кожен блок являє собою складову частину цілого і водночас є самостійним, автономним, який має власні цілі, структуру завдань, методи, технології і механізми, системні внутрішні і зовнішні зв'язки.

У змісті існуючого середовища умовно можна виділити і дві підсистеми – внутрішню і зовнішню, які безпосередньо забезпечують інформацією діяльність органів виконавчої влади. Перша – формує зміст інформації, дії і процеси, які забезпечують повний обсяг інформації про суб'єкто-об'єкти національного господарства країни. Друга підсистема формує інформацію про результати їх спільної діяльності. Інформація обох підсистем тісно переплітається, формується і розвивається одночасно і має двоєдиний характер. При її зборі створюються аспекти інформатизації спільних дій у самій системі управління, які можуть бути новими у складі інформаційного середовища. В другій підсистемі відображаються зміни у функціонуванні наявних і нових суб'єкто-об'єктів державного управління. Їх спільний розгляд є новим кроком у процесі загальнодержавного функціонування.

Ознайомлення з основними складниками виокремлених структурних блоків і компонентів інформаційного середовища системи державного управління дозволяє уявити особливості формування його складових

елементів, їх нарощення, організаційні кроки забезпечення всіх видів дій у системі державного управління, порівнюючи їх з призначенням, ролями і можливостями органів влади сприяти і забезпечувати систему державного управління інформаційними ресурсами належної якості. Головний висновок стосовно аналізу і розуміння упорядкування інформаційного середовища – це розуміння того, що воно повинно будуватись системно, керовано і відігравати роль потужного національного інформаційного ресурсу.

З урахуванням різноманітності видів і напрямів державного управління інноваційні заходи щодо інформаційного удосконалення повинні взаємопов'язуватись і інтегруватись синхронно. Для їх вибору й обґрунтування доцільно застосовувати єдиний методологічний підхід до використання нормативно-законодавчих засад, принципів цілісності, комплексності, узгодженості, єдності методологічних основ побудови інформаційних процесів, взаємопідтримки і взаємодоповнення. Формуючи потоки інформації, слід мати чітке уявлення про їх класифікацію за видами, змістом і призначенням. Необхідно також враховувати і численність можливих напрямів застосування інформації, кількість суб'єктів, які використовують одиничну і системну інформацію, потенціал її можливостей з урахуванням взаємодії та умов безперервного плину інформаційних потоків і змін, які вони можуть додати, та інші передумови.

У вихідних положеннях удосконалення інформаційного середовища державного управління повинні передбачатись заходи з підтримки своєчасного і безпосереднього руху всіх видів інформаційних потоків через удосконалення їх організаційних компонентів, дотримуватись умови безпеки, раціонального і продуктивного використання і своєчасної ліквідації застарілої та невикористовуваної інформації.

Під час вирішення питань розробки технологій забезпечення інформаційного середовища повинен залишатись простір для впливу громадськості і неурядових організацій на розробку і реалізацію соціальних потреб суспільства. Відповідальні особи за розробку заходів удосконалення,

регулювання і контролю стану інформаційного середовища повинні мати інформацію не тільки про її зміст, напрями руху потоків, які забезпечують результат їх операційної дії, методи здійснення, взаємопроникнення й узгодженості, а і стратегію визначення необхідного інноваційного розвитку потоків одноіменного напрямку і підвищення критеріїв якості кінцевих результатів. Інформаційні експерти-аналітики повинні мати високий професійно-кваліфікаційний рівень і бути фахівцями різних наукових напрямів.

Уніфікація надання організованості формуванню інформаційного середовища сприятиме порядку надання інформації на всіх рівнях її сполучення за всіма внутрішніми напрямками і поглибленню функціональних зв'язків із зовнішнім оточенням країни.

Створення умов для формування і використання даних інформаційного середовища державного управління повинно передбачати:

- чітке визначення першоджерел, видів, призначення, змісту, кількості суб'єктів і суб'єкто-об'єктів, які формують і використовують інформацію в системі державного управління, що створить умови для упорядкування організаційних структур управління і надасть можливість їх широкого і швидкого реагування на трансформації і виклики у внутрішньому і зовнішньому середовищі країни;

- визначення й упорядкування інформації у виокремлених блоках інформаційного середовища, що дозволить створювати умови її відбору для загальнонаціональних потоків, своєчасно доповнювати й оптимізувати склад інформаційних джерел за всіма видами інформації, їх зміст, ступінь повноти і доцільності для призначеного (передбаченого) використання;

- створення умов стандартизації споріднених функцій, методів і процесів обробки інформації, що знизить ступінь її дублювання і перехреснування, підвищить взаємодію користувачів інформації по вертикалі і горизонталі;

- створення умов для інтеграції потоків інформації для спільного розвитку в усіх сферах держави;

– інформаційне середовище системи державного управління стане потужним об'єднавчим і інтегруючим самостійним чинником підвищення ефективності діяльності органів державної влади.

**Висновки.** Характерною особливістю суспільного розвитку у XXI ст є формування і стрімкий розвиток інформатизації, яка стала потужним складником потенціалу в усіх сферах суспільного життя. Інформатизація чинить великий вплив на зміну і розвиток механізмів суспільного руху і створює нові підходи до формування інформаційного середовища суспільних систем і об'єктів. Особливу роль у її складі відіграє інформаційне середовище системи державного управління.

Інформації і процеси її збору, збереження, накопичення і застосування пронизують усі сфери життя суспільства, його продуктивну діяльність і розвиток. Особливістю сьогодення є швидке розповсюдження, збільшення обсягів, впливу на зміст і плин процесів життєдіяльності. Водночас інформаційні джерела і їх зміст можуть використовуватись не завжди позитивно, тому необхідний відповідний контроль й управління процесами інформатизації, створення умов їх позитивної участі і предметного застосування процесів суспільного розвитку.

Система державного управління, діяльність якої спрямовується на підтримку функціонування і розвитку всіх соціально-економічних та інших процесів країни, повинна бути найрозвинутішою і всеохопно володіти інформацією про стан процесів державотворення і розвитку держави, стан і розвиток суспільства, бути здатною реалізовувати можливості розвитку кожної окремої ланки народного господарства і відповідати на всі внутрішні і зовнішні виклики.

Заглиблення у процеси інформатизації діяльності органів виконавчої влади повинно починатися з ґрунтового аналізу сфер її застосування в управлінському середовищі і зв'язків між локальними інформаційними системами окремих сфер і галузей центральних органів виконавчої влади з виокремленням потоків інформації загальнодержавного значення. Необхідно

мати перелік динамічно нарощуваних управлінських завдань, посадових обов'язків виконавців, створення умов безперервності і взаємопов'язаного впливу результатів процесів інформатизації та її розподілу і використання розробниками і виконавцями завдань і виконуваних функцій для здійснення поставлених цілей, своєчасно вносити коригувальні дії під їх впливом.

Для системи діяльності органів виконавчої влади інформація стає сконцентрованим потужним ресурсом, який відображає зміст, масштаби і результати функціонування країни. Структура, різноманітність, сегментованість і резонанс застосування інформації стає основою перетворень у конкретні знання, які використовує суспільство в процесах функціонування країни.

Інформаційний простір України надзвичайно великий, але поки він недостатньо захищений від впливу інших держав. Як суспільне явище інформаційний простір вміщує певну кількість суб'єктів управління і господарювання інформаційного середовища, які обслуговують різні види інформаційних систем. Але увага до розвитку його складників здійснюється епізодично в разі появи очікуваних, неочікуваних або небажаних випадків у його окремих сферах чи адміністративно-територіальних районах. Це мотивує до більш ґрунтовного вивчення особливостей можливих видів інформаційних середовищ і здійснення конкретних заходів щодо вдосконалення інформаційного простору держави в частині його складників. Їдеться про інформаційне середовище системи державного управління.

Запропоновані умови для формування інтегрованого інформаційного середовища, яке ідентифікує і характеризує стан, зміст і процеси створення в системі державного управління власної системи інформаційного середовища, створять нові можливості підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади. Умовно інформаційне середовище системи державного управління можна вважати своєрідним сховищем для зберігання даних системи державного управління (накшталт хмарного), розподілених за видами, завданнями, функціями, гнучкими багатofункціональними моделями,

розподілом відповідальності між органами виконавчої влади, з підвищеним рівнем інформаційної безпеки та захистом інформації. Його дані можуть стати аналітичним базисом навчання і підвищення кваліфікації державних службовців.

### Література

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
3. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
4. Клименко А. В., Гбур З. В. Інформаційне забезпечення органів публічної влади України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 80-87. URL: DOI: 10.32702/2306-6814.2021.5.80
5. Яруліна Н. Теоретичні підходи до визначення понять «інформаційний простір», «інформаційне середовище», «інформаційно-комунікативне середовище». *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. Вип. 2. С. 26-31. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo\\_2019\\_2\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2019_2_6)
6. Дрешпак В. М. Інформаційний, комунікативний, семіотичний простори державного управління: спільне, відмінне та особливе. *Публічне управління: теорія і практика*. 2012. Вип. 2. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp\\_2012\\_2\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_4)
7. Інші органи виконавчої влади. Урядовий портал: єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog>

## References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 25 Oct 2024).
2. Kovbasiuk, Yu.V. Vaschenko, K.O. Surmin, Yu.P. and Bakumenko, V.D. (2012), Derzhavne upravlinnia: pidruchnyk [Public administration: a textbook], vol. 1, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Dnipropetrovsk, Ukraine.
3. Surmin, Yu.P. Bakumenko, V.D. and Mykhnenko, A.M. (2010), Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration], NADU, Kyiv, Ukraine
4. Klymenko, A. and Hbur, Z. (2021), “Information support of public authorities of Ukraine”, Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 5, pp. 80–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.5.
5. Yarulina, N. (2019), “Theoretical approaches to defining the concepts of "information space", "information environment", "information and communication environment"”, Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, vol. 2, pp. 26-31, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo\\_2019\\_2\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2019_2_6) (Accessed 25 Oct 2024).
6. Dreshpak, V.M. (2012), “Informational, communicative, semiotic spaces of state administration: common, distinct and special”, Publichne upravlinnia: teoriia i praktyka, vol. 2, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp\\_2012\\_2\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_4) (Accessed 25 Oct 2024).
7. Government portal (2021), “Other bodies of executive power”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/catalog> (Accessed 25 Oct 2024).

*Стаття надійшла до редакції 13.11.2024 р.*